

JARI JOLKKONEN

NASARETIN MESTARIN TARINA

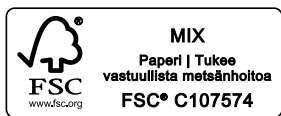
DOCENDO

NASARETIN
MESTARIN
TARINA

JARI JOLKKONEN

NASARETIN MESTARIN TARINA

DOCENDO

Ensimmäinen painos

© Jari Jolkkonen ja Docendo 2026

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

Kansi: Jarkko Lemetyinen

Kansikuva: AdobeStock

Takakannen kuva: unsplash.com

Takakannen kirjailijakuva: Pekka Heikkilä

Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

Kirjan kuvat: Pekka Heikkilä

Kartat: Datagraf

ISBN 978-952-850-754-3

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@docendo.fi

Sisällys

Esipuhe	9
Kuka Jeesus?	
Vastakkaisten toiveiden Jeesus	
Jeesus-tutkimuksen kolme aaltoa	
Yksi evankeliumi, neljä evankelistaa	
 Tabula donatoria	 19
 I Sodan ja rauhan Israel.	
Jeesuksen juutalaiset juuret	21
Abrahamin lapsia: Patriarkkojen haudalla Hebronissa	
Hebron – miehityksen laboratorio	
Uskon ja kuuliaisuuden esikuva – Abraham Uudessa testamentissa	
Abrahamin perilliset orjina Egyptissä	
Vapautuminen Egyptin orjuudesta – juutalainen pääsiäisateria ja ehtoollinen	
Lain antaminen – liittonomismi juutalaisuuden ytimessä	
Luvatus maan haltuunotto – Jordanin laaksossa ja Jerikon muureilla	
Mitä arkeologia sanoo Jerikosta ja israelilaisten maahantulosta?	
Sakkeuksen puu ja Jeriko nykyaikana	
Tuomareiden ja heimoliiton levoton aika	
Daavidin huonetta ja sukua	
Daavidin kaupunki	
Salomo – viisas kuningas vai tuhlaileva alistaja?	
Yhtenäinen kuningaskunta hajoaa	
Omrin vahva kuningaskunta	
Assyria tuhoaa Pohjoisvaltio Israelin	
Keitä olivat Uuden testamentin mainitsevat samarialaiset?	
Hiskian tunneli – huoltovarmuuden häikäisevä taidonnäyte	
Lakisin valloitus – Raamatun parhaiten dokumentoitu sota	
Juutalaiset pakkosiirtolaisuudessa	
Millaista oli juudalaisten elämä pakkosiirtolaisuudessa?	

Persian suurmestari Kyros päästää juudalaiset palaamaan
Kannettava isänmaa – pakkosiirtolaisuuden vaikutus Vanhan
testamentin kirjakokoelman syntyyn ja sanomaan

II Vanhan testamentin synty ja sanoma – Jeesuksen Raamattu71

Mikä oli Jeesuksen Raamattu?
Qumranin kirjakääröjen sensaatio
Totta aina ja kaikkialla – alkukertomusten ajaton sanoma
Vedenpaisumus ja Babylonian torni imperialismiin kritiikkinä
Ensimmäinen sana – käskyjä yhdistävä vanne
Älä kehitä itsellesi korvikejumalia
Jumalan nimen pyhittämistä koskeva käsky
Sapattikäsky – maailman vanhin työaikalaki
Huolenpito vanhemmista ja muut lähimmäisen rakkauteen
ohjaavat käskyt
Suojele elämää – viidennen käskyn radikaali tulkinta
Kuudes ja yhdeksäs käsky – avioliitto Jumalan asettamana
Omaisuuksia ja kunniaa suojelevat käskyt
Oikeus elää kasvonsa säilyttäen
Rakkauden kaksoiskäsky – Jeesuksen suhde lakiin
Jeesus liittyy profeettojen sanomaan ja kohtaloihin
Aamos, köyhien ja lepopäivän puolustaja
Miikan visio rauhasta ja oikeudenmukaisuuden voitosta
Jesaja, profeettojen kuningas
Jeremia ja sota-ajan profeetan raskas kutsumus
Daniel ja salaperäinen Ihmisen Poika
Psalmit – Vanhan testamentin lauletuin kirja
Psalmen valoisa maailmankuva
Pyhiinvaelluspsalmi lausutaan temppelin portilla
Jeesus liittyy messias-psalmeihin
Psalmit tekevät hyvää

III Parantaja, opettaja, sovittaja. Jeesuksen elämä ja opetukset 123

Marian ilmestyksen kirkko Nasaretissa
Betlehemin syntymäkirkossa ja paimenten kedolla
Elämää muurin varjossa
Syntymäkirkon katkeamaton jumalanpalvelus
Syntymäluola eli grotto
Keisarin vai Kristuksen evankeliumi?
Voiko Nasaretista tulla mitään hyvää?

Jeesus ja Joosef raksamiehinä
 Sepforis, Jeesus ja ei-juutalaisen kulttuurin kohtaaminen
 Jeesus otti Johannekselta kasteen Jordanilla – mutta miksi?
 Arbelin vuori – näkymä Jeesuksen toiminta-alueelle
 Kapernaumin Jeesus-synagoga
 Jeesus alivuokralaisena?
 Autuuksien vuori – Vuorisaarna Matteuksen ohjelmajulistuksena
 Jeesus parantajana
 Jeesus ja köyhät
 Kinneretin kylän Jeesus-vene
 Magdalan Maria Jeesuksen tärkeimpänä naisoppilaana
 Oliko Jeesus feministi?
 Välimeren ruokakulttuurin neljä pylvästä
 Esiehtoollinen: Ruokkimisihme Tabghassa
 Isä meidän -rukous ja Jumalan valtakunta
 Kameli neulansilmästä – Jeesuksen vertaukset
 Mitkä kivet, mitkä rakennukset!
 Tempipeliprovokaatio sinetöi Jeesuksen kohtalon
 Jerusalemin Jeesuksen aikaan
 Palmusunnuntai ja kultainen portti
 Valtakunnan aterialla: Pyhän Markuksen luostari Jerusalemissa
 Missä ehtoollinen asetettiin?
 Miten ehtoollista vietettiin?
 Läsnäolon, armon ja keskinäisen yhteyden ateria
 Kuolemantuskan puutarha – näkivätkö Getsemanen puut
 Juudaksen suudelman?
 Via dolorosa 5
 Ristiinnaulitun Johanneksen kantaluu
 Pyhän haudan kirkko – kristikunnan hengellinen sydän
 Pääkallan paikka
 Hautapaikka eli rotunda
 Häpeällisestä tappiosta toivorikkaaksi voitoksi

IV Totisesti nousi! Pääsiäiskertomukset ja alkuseurakunnan leviäminen 189

Puutarhahauta – Gordonin Golgata
 Puutarhahauta kertoo hautaustavasta
 ”Se oli hyvin iso kivi”
 Alkuräjähdys: Konkreettiset ylösnousemuskokemukset
 synnyttivät uskon
 Vastaväitteitä ylösnousemusta vastaan
 ”Anna heille anteeksi” – Stefanoksen kivitys antaa suuntaa
 marttyyriudelle

Caesarea Maritima – maailman ensimmäinen syvänmeren satama
 Pietarin katonäky – juutalaisuus avautuu pakanalähetykselle
 Idän assyrialaisen kirkon tuntematon historia
 Miten kristinusko levisi itään?
 Idän ”protestantit” – Assyrian kristityt Nikean uskon todistajina
 Kristittyjen kaanonin synty: harmonisoiko varhainen kirkko
 Uuden testamentin?
 Antiikin parhaiten dokumentoitu kirja
 Kaksilähdeteoria on epäsuoran päättelyn tulos
 Voidaanko Jeesuksesta saada tietoa Uuden testamentin
 ulkopuolelta?
 Tosi ihminen, tosi Jumala – kiista Jeesuksen persoonasta
 Nikean kirkolliskokous ratkaisee kiistan
 Miksi piispat kokoontuivat Nikeaan juuri vuonna 325?
 Mitä Nikean uskontunnustus opettaa?
 Kiitoshymni, opasviitta, taistelulippu ja rajapyykki
 Vastaväitteitä Nikean uskontunnustusta vastaan

V Hedelmistään puu tunnetaan. Kristinuskon vallankumouksia länsimaiseen kulttuuriin. . . . 223

Nasaretin Mestarin jalanjalkia Euroopassa
 Sallikaa lasten tulla – kristinuskon voittava perhekulttuuri
 Laupeuden osoittaminen köyhille, sairaille ja heikoille
 Ihmisarvo – oppi ihmisestä Jumalan kuvana
 Uskonnonvapaus – nykyaikaisen uskonnonvapauden kristilliset
 juuret
 Demokratia – lähetystyön vaikutus liberaalin demokratian syntyyn
 Lähetystyön aatteelliset mekanismit tukivat demokratian
 kehittymistä
 Moderni demokratia kehittyi länsimaissa – historialliset perustelut
 Tilastotieteelliset perustelut
 Missä Nasaretin Mestarin kertomus jatkuu?
 Viettäköö iloiten suurta juhlaa

Esipuhe

Kuka Jeesus?

Jeesus Nasaretilainen ei kirjoittanut mitään eikä valloittanut uusia alueita. Kotikaupunki torjui hänet. Aikalaiset syyttivät häntä syömäriksi ja juomariksi, ja lopulta hän kuoli häpeällisesti.

Siitä huolimatta hän on historian tunnetuimpia hahmoja.

Hänellä ei ollut yhtään divisioonaa, silti hallitsijat pelkäsivät häntä. Hän puhui lähimmäisenrakkaudesta, silti vastustajat halusivat hänet hengiltä. Hänellä ei ollut valtakuntia, silti häntä sanottiin kuninkaaksi.

Kahdelle miljardille kristitylle hän on elävä persoona, ylösnousnut Kristus, tosi ihminen ja tosi Jumala. Kristityt rukoilevat häntä ja kokevat saavansa häneltä lohdutusta ja voimaa. Hän on tie Jumalan yhteyteen, oikeaan elämäntapaan ja ikuiseen elämään.

Muslimeille hän on yksi Jumalan profeetoista. Hindut pitävät häntä yhtenä monien jumaliensa ruumiillistumana. Jeesusta, erityisesti hänen eettisiä opetuksiaan, arvostavat myös monet tosinuskovat ja uskonnottomat.

Ristin mies kantaa harteillaan myös ristiriitaisten mielikuvien taakkaa. Hänen ja länsimaisen ihmisen välillä voi olla myös estoja. Jeesuksen nimessä on puhuttu pehmoisia ja tehty paljon pahaa. Joilla-kuilla voi olla hankalia kokemuksia Jeesuksen seuraajista tai sellai-

sena itseään pitävistä. Kaikki tämä on totta. Mutta totuuden nimessä on myös kysyttävä, mistä kaikesta hän on vastuussa ja mistä ei.

Jeesus myös ärsyttää. Modernilla ihmisellä on lukemattomia syitä loukkaantua häneen. Hän valitsi lähimmiksi oppilaikseen vain miehiä. Hän söi lihaa ja joi viiniä. Hän pelotteli helvetillä ja puhui fariseuksille tavalla, jota jotkut voisivat pitää nykyisin vihapuheena. Tässä kirjassa ei yritetä pelastaa Jeesusta niiltä lukemattomilta närkästyksen aiheilta, joiden vuoksi häneen voi loukkaantua. Jos häntä vieroksuttiin jo omana aikanaan, kuinka hänestä voisi tehdä ajanmukaisen tänään?

Vastakkaisten toiveiden Jeesus

Historian suurille hahmoille on tyypillistä, että jälkipolvet yrittävät varastaa heidät, alistaa heidät vetämään oman aikansa ideologisia vankkureita. Tämä koskee myös ja varsinkin Jeesusta. Natseille hän on arjalainen, hipeille pyhää huolettomuutta julistava pitkätukka, kasvissyöjille esivegaani ja marxilaisille vallankumouksellinen.

Myös nykyisin monet haluavat tulkita häntä oman aikamme kysymyksistä käsin. Mitä hän ajatteli ilmastonmuutoksesta tai hyvinvointivalttiosta? Millaista veroprosenttia hän olisi pitänyt reiluna? Mitä hän olisi sanonut geeniteknologiasta tai niin sanotusta sukupuolineutraalista avioliitosta?

Nämä kysymykset ovat ymmärrettäviä, mutta niihin sisältyy vaara: mitä voimakkaammin heijastamme oman aikamme ideologiat ja ongelmat ”taaksepäin” menneisiin ajattelijoihin, sitä helpommin saamme vain itseä miellyttäviä design-vastauksia. Sellaiset Jeesus-kuvat ovat irronneet kauaksi alkuperästään ja kertovat lopulta lähinnä kysyjästä itsestään.

Menneisyyden arvioimista nykykriteereistä ja -tarpeista käsin sanotaan anakronismin ongelmaksi. Sille edes historiallis-kriittinen Jeesus-tutkimus ei ole kokonaan immuuni.

Jeesus-tutkimuksen kolme aaltoa

Niin sanotun kriittisen Jeesus-tutkimuksen ensimmäinen aalto ankkuroidaan usein 1700-luvulla eläneeseen saksalaiseen filosofiaan Hermann Reimarukseen (1694–1768). Valistuksen ajan lapsena hän halusi esittää Jeesuksesta yksinomaan järkeen perustuvan käsityksen. Reimarus karsi kaiken, mikä vaikutti vähänkään yliluonnolliselta (tosin luomisen hän jostakin syystä hyväksyi). Reimaruksen mielestä apostolit olivat väärentäneet Jeesuksen sanoman varastamalla hänen ruumiinsa ja keksimällä ajatukset ylösnousemuksesta, parantamisista, ihmeteoista ja toisesta tulemisesta. Hänelle Jeesus oli vain ihminen, poliittinen hahmo, jolla oli messiaanisia harhakuvitelmia. Reimaruksen Jeesus-kuva oli ideologisesti sidoksissa valistuksen, hänen oman aikansa muotifilosofian, korostuksiin.

Saksalainen David Friedrich Strauss (1808–1874) esitti kirjassaan *Das Leben Jesu* eli *Jeesuksen elämä* hyvin radikaalin myyteistä riisumisohjelman. Hän uskoi pystyvänsä kuorimaan evankeliumien takaa todellisen ”historian Jeesuksen”, joka oli jotakin kokonaan muuta kuin evankeliumien ja katekismusten ”uskon Kristus”. Straussin tulkintaa eivät ohjanneet tekstit sellaisinaan, vaan ideologinen ohjelma, jonka mukaan evankeliumeista oli jo etukäteen karsittava kaikki ”myyttisenä” pidettävä aines. Sitä olikin paljon, syntymäkertomuksista aina ruumiin ylösnousemukseen saakka. Niinpä myyteistä riisumisesta jäi lopulta jäljelle uskonnollisesti kuohittu Jeesus, aikaan sopivia aforismeja esittävä moraaliopettaja. Straussin projekti käynnisti niin sanotun Jeesuksen elämä -tutkimuksen. Siinä ajateltiin, että kriittisten tutkimusmetodien avulla voidaan siivilöidä todellinen historiallinen Jeesus enemmän tai vähemmän fiktiivisestä uskon Kristuksesta.

Tämä suuntaus koki konkurssin 1900-luvun alussa erityisesti Albert Schweitzerin ja William Wreden tutkimusten seurauksena. He osoittivat, että 1800-luvulla muotoutunut käsitys ihminen-Jeesuksesta, joka oli humaani, moraalisesti hienostunut ja yhteiskunnallisesti ajankohtainen aforistikko, nojasi enemmänkin 1800-

luvun edistysuskoon kuin todelliseen historiaan. Jeesuksen elämä-tutkimus ei ollut onnistunut kuvaamaan historiallista Jeesusta. Se oli peilannut Jeesus-kuvaansa lähinnä tutkijoiden omiin mieltymyksiin ja toiveisiin.

1900-luvun alkupuolella kehittyi toinen aalto, jossa haluttiin ottaa etäisyyttä Jeesuksen juutalaisiin juuriin. Ajateltiin, että Jeesuksen aikainen ”myöhäisjuutalaisuus” oli kehittymätöntä ja tullut tiensä päähän. Esimerkiksi Adolf von Harnack (1851–1930) kyllä tunnisti Jeesuksen juutalaiset juuret, mutta korosti samalla, että Jeesus kykeni ylittämään aikansa juutalaisuuden moraalisesti ja hengellisesti. Tässä korostuksessa on ikävällä tavalla antisemitistinen sivumaku. Ei ihme, että se otettiin innolla vastaan natsimielisten piireissä. Lopulta se sai äärimmäisiä muotoja.

Vuonna 1939 eräät protestanttiset teologit perustivat yhteisön, jolla oli paljon puhuva nimi: ”Instituutti juutalaisen vaikutuksen tutkimiseksi ja poistamiseksi saksalaisesta kirkollisesta elämästä.” Se julkaisi juutalaisista vaikutteista puhdistetun Uuden testamentin sekä Katekismuksen, jossa Jeesusta väitettiin alkuperältään arjalaiseksi. Selvää on, että tällaiset korostukset menettivät uskottavuutensa toisen maailmansodan kauhuihin.

Tutkijoiden harharetkillä on aina myös myönteiset puolensa. Nykyaikana tutkimuksessa on pyritty irrottautumaan erilaisista trendi-Jeesuksista, vaikka sellaiset populaarikulttuurissa sitkeästi elävätkin.

Kolmantena aaltona voidaan pitää 1900-luvun jälkipuoliskon korostusta, jossa Jeesusta pyritään ymmärtämään hänen juutalaisista juuristaan käsin. Jos ymmärrämme häntä ensimmäisen vuosisadan Palestiinassa vallinneesta ”varhaisjuutalaisuudesta” käsin, se on luultavasti turvallisempi lähtökohta kuin yrittää pakottaa hänet oman aikamme trendeihin. Tässä kirjassa liitytään tähän lähtökohtaan.

Menneet harharetket ovat auttaneet kirkastamaan, että evankeliumit ovat enemmänkin saarnoja kuin valvontakameran kuvia. Evankelistat kirjoittivat ilosanomasta ja sen tuomasta hymystä käsin. He ja heidän erilaiset yhteisönsä olivat vakuuttuneita Jeesuksen ylös-

nousemuksesta ja sen tuomasta ilosta ja toivosta. On tarpeetonta, vähän ylimielistäkin, kuvitella, että voisimme tällaisen aineiston takaa rekonstruoida jonkun kokonaan erillisen historian Jeesuksen.

Kaikkia tekstejä joudutaan aina tulkitsemaan, ja niin myös Raamattua. Tämä kirja rakentuu yksinkertaiselle claritas-periaatteelle. Raamatun tekstit ovat lähtökohtaisesti kirkkaita ja selkeitä (lat. claritas), eivät hämää ja vain sisäpiirille avautuvia. Niitä lukiessa on hyvä lähteä liikkeelle tekstin yksinkertaisesta merkityksestä. Sitä voi kutsua myös kirjaimelliseksi tulkinnaksi, jota esimerkiksi professori Heikki Räisänen (1980) pitää parhaimpana lähtökohtana. Jos Jeesus esimerkiksi sanoo oppilailleen ”me lähdemme nyt Jerusalemiin”, hän tarkoittaa konkreettista kulkemista ylös Juudan vuoristossa olevaan maanpäälliseen Jerusalemiin, ei mielikuvituksessa tapahtuvaa hengellistä hurmosmatkaa taivaalliseen ”Jerusalemiin”.

Jälkimmäistä tapaa voi kutsua vertauskuvalliseksi eli metaforiseksi raamatuntulkinnaksi. Se irtaantuu helposti tekstin alkuperäisestä merkityksestä ja päättyy villeihin, mielivaltaisiin ja esoteerisiin tulkintoihin. Siksi raamatuntutkijatkin karsastavat tätä tapaa.

Yksi evankeliumi, neljä evankelistaa

Tietomme Jeesuksesta perustuvat käytännössä neljään kanoniseen evankeliumiin. Ne ovat ilosanoman kuuluttamista, mutta tästä ei seuraa, että meidän pitäisi pitää evankelistoja epäluotettavina huijareina. He eivät halunneet sumuttaa lukijoitaan tai kuulijoitaan – evankeliumithan kirjoitettiin alusta lähtien ”omille”, eli jumalanpalvelusta viettävälle ja pyhiä tekstejä kuuntelevalle seurakunnalle.

Merkittävä osa tutkijoista (kuten Richard Bauckham ja Edward W. Klink) katsoo, että evankelistat kirjoittivat niille, jotka jo uskoivat Kristukseen, seurasivat häntä ja elivät seurakunnan yhteydessä. Vaikka evankeliumikirjat olivatkin avoimia kenelle tahansa uteliaalle lukutaitoiselle, niiden ensisijainen kohdeyleisö olivat kaikki Kristukseen uskovat, ei siis vain oma paikallisseurakunta. Ne olivat

enemmän Kristuksen seuraajille tarkoitettua kasteopetusta kuin ei-uskoville osoitettua evankelioimista, vaikka nämä eivät suljakaan toisiaan pois. Lähinnä Johanneksen evankeliumissa näyttää olevan piirteitä, jotka laajentavat sanoman missionaarisiin tarkoituksiin ei-kristityille lukijoille. ”Jotta te uskoisitte...” (Joh. 20:31).

Evankeliumien kirjoittajat olivat oppineita ja arvostelukykyisiä kirjoittajia, joille oli tärkeää koota yhteen Jeesuksesta kertovaa perimätietoa, seuloa luotettava epäluotettavasta ja saada kokonaisuus esitettyä johdonmukaisessa järjestyksessä.

Luukkaan evankeliumin aloitus on tästä kuvaava esimerkki. Omistuskirjoituksessaan tuntemattomaksi jääneelle vastaanottajalle Luukkaan evankeliumin kirjoittaja paljastaa korttinsa avoimesti:

Arvoisa Teofilos, moni on jo yrittänyt laatia kertomusta niistä asioista, jotka meidän keskuudessamme ovat tapahtuneet. Nämä kertomukset perustuvat tietoihin, joita silminnäkijät ja sanoman omakseen ottaneet ovat välittäneet. Minäkin olen tutkinut asiaa perusteellisesti, ja siksi koin aiheelliseksi kirjoittaa sinulle. Haluan kirjoittaa jäsennellysti, jotta ymmärtäisit, kuinka luotettavaa oppia olet saanut.

Muistan opiskelua ajoilta, kuinka Luukkaan evankeliumin ja Apostolien tekojen kaksoisteoksen alkutekstin kääntäminen koineekreikasta suomeksi tuntui erityisen työläältä kehittyneiden lauserakenteiden ja rikkaan sanaston takia. Kirjoittajalla on täytynyt olla aikansa korkea koulusivistys.

Markus kirjoittaa yksinkertaista kreikkaa kansanihmisille, mutta ei ole tyhmä: hän hiihti umpihamkeen ja loi kokonaan uuden kirjallisuudenlajin, evankeliumin, jonka varaan muut rakentavat. Matteuksen teksti vilisee sitaatteja Vanhasta testamentista, minkä vuoksi hänen on täytynyt olla oppinut ja tarkasti perehtynyt juutalaisuuden pyhien kirjoitusten traditioon. Johanneksen evankeliumin kirjoittaja käy rivien välissä kamppailua alkuperäisestä Jeesuksesta jo kauas irronneita ”gnostilaisia” tulkintoja vastaan sen omilla aseilla: hän käyttää taitavasti samoja käsitteitä, kuten valo–pimeys,

totuus-valhe, Jumala-maailma, ei liittyäkseen ”gnostilaisuuteen”, vaan ottaakseen siihen etäisyyttä. Käytän tässä lainausmerkkejä, koska ”gnostilaisuuden” tarkkarajaisuudesta käydään tutkimuksessa keskustelua.

Kaikki tämä kertoo, että evankelistat ovat arvostelukykyisiä, oppineita ja vakavasti otettavia kirjoittajia, vaikka he ovatkin muokanneet käytössään olleita tietolähteitä tietyllä vapaudella. Vaikka yksityiskohdissa on eroja, evankelistat puhuvat selvästi samasta, selväpiirteisestä hahmosta. Varhaiset kirkkoisät olivat hyvin tietoisia näistä eroista, mutta he eivät silti halunneet harmonisoida tai sensuroida niitä. Paradoksaalisesti erot yksityiskohdissa eivät siten heikennä uskottavuutta, vaan päinvastoin vahvistavat sitä.

Nykyiset raamatuntutkijat puhuvat mielellään siitä, että tutkimuksen yksi tehtävä on muistuttaa Jeesuksen toiseudesta, erilaisuudesta. Hän ei ole kaikissa asioissa tuttu. Hän ei aina palaudu sellaiseksi kuin moderni ihminen toivoisi. Juuri tämä tekee hänestä erilaisen, yllättävän, haastavan ja jännittävän – jopa loukkaavan.

Kuilu nykyajan ja Jeesuksen ajan välillä ei silti ole ylittämätön. Jos haluamme saada Jeesuksesta autenttisen kuvan, auttaa, jos perehdymme Jeesuksen juutalaiseen taustaan, neljään evankeliumiin, arkeologiaan sekä siihen maantieteelliseen toiminta-alueeseen, jossa hän eli ja vaikutti. Näiden yhdistely antaa tukevan pohjan myös ajan-kohtaistaville tulkinnoille.

Tämä kirja on syntynyt siitä tutkimustyöstä, jonka tein valmistellessani käsikirjoitusta YLE:n pääsiäisenä 2026 esittämään tv-dokumenttisarjaan *Ristin mies ja minä – Jeesus Nasaretilaisen tarina*. Laajemmin kirja pohjautuu noin 35 vuoden teologiseen oppimisprosessiin, jota olen saanut käydä teorian ja käytännön välillä, kirjojen ja keskustelukumppaneiden kanssa.

Dokumenttisarjaa ovat tukeneet YLE ja Kirkon mediasäätiö. Israelissa ja palestiinalaisalueilla kuvattua tv-dokumenttia valmisteltiin sodan varjossa. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa nosti kustannuksia ja Gazan sota aiheutti vaaratilanteita. Ilman vapaaehtoisia lahjoittajia dokumenttisarjan valmistuminen ei olisi ollut

mahdollista. Esitän lämpimät kiitokseni heille tämän kirjan Tabula donatoria -listassa.

Israelissa 40 vuotta kuvannut Pekka Heikkilä toimi dokumentin tv-kuvaajana ja luovutti ystävällisesti valokuvia tähän kirjaan.

Kiitän monia keskustelukumppaneita, jotka ovat auttaneet ymmärtämään Nasaretin Mestarin tarinaa. Heitä ovat esimerkiksi professorit Timo Veijola, Raija Sollamo, Heikki Räisänen, John Dominic Crossan, Jonathan L. Reed, Lauri Thurén, E. P. Sanders, tutkijat Tom Holmén, Minna Silver, Mika Aspinen, Katja Kujanpää, Emil Anton, Matti Kankaanniemi, Tero Alstola sekä monet muut.

Kirja on uusimpaan tutkimukseen perustuva yleistajuinen tietokirja. Se ei ole akateeminen tutkimus, ja siksi kirjallisuusviitteet on jätetty pois.

Uuden testamentin ja psalmien osalta käytetään pääosin Piplia-seuran UT2020-käännöstä. Erikseen on mainittu, kun käytetään vuoden 1992 Kirkkoraamattua (KR 1992).

Nasaretin Mestarin tarina on kerrottu teksteissä, kanonisissa evankeliumeissa. Ne ovat kaikkien saatavilla ja kaikkien ymmärrettävissä. Kertomukset tulevat erityisen konkreettisiksi tapahtumapaikoilla, Jeesuksen pelikentällä. Tässä kirjassa aihetta pyritään avaamaan yhdistelemällä evankeliumien kertomuksia, arkeologiaa ja maantiedettä.

Toivon, että kirja, yhdessä tv-dokumenttisarjan kanssa, voisi palvella pyhiinvaeltajan matkaoppaana Pyhällä maalla vieraileville. Toivon, että se voisi tarjota nojatuolimatkan myös niille, jotka haluavat säästyä fyysisen matkanteon vaivoilta.

Vilpitön haluni on kunnioittaa lukijan autonomiaa ja rohkaista ajattelemaan itse. Siksi olen pyrkinyt jättämään tilaa lukijan omille tulkinnoille. Evankeliumien lukemiseen ei tarvita teologien lupaa. Niiden ymmärtämiseen riittää tavallinen arkijärki.

Käytännössä kaikki neljä evankeliumia kytkevät Jeesuksen juutalaisuuden kertomukseen. Esimerkiksi Matteuksen evankeliumi alkaa näin: ”Tämä on Jeesuksen Kristuksen, Daavidin Pojan, Abrahamin jälkeläisen, sukuluettelo.”

Tie historiallisen Jeesuksen ymmärtämiseen käy siis juutalaisuuden kautta. Mitä paremmin ymmärrämme hänen varhaisjuutalaista taustaansa, sitä helpommin palat alkavat loksahdella kohdalleen evankeliumeja lukiessa. Siksi aloitamme kertomuksemme juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin kehdestä, Abrahamin ja patriarkkojen haudalta Hebronin kaupungista.

Etenemme sen jälkeen hyvin yksinkertaisesti: aikajärjestyksessä läpi muinaisen Israelin vaiheiden Jeesuksen aikaan. Kirjan viimeisissä luvuissa kerrotaan, miten sanoma Jeesuksen ylösnousemuksesta ja opetuksista alkoi levitä itään ja länteen. Lopuksi pohdimme muutamalla välähdyksellä, millä tavoin Nasaretin Mestarin tarina on vaikuttanut omaan kulttuuriimme ja ajatteluun.

Tabula donatoria

Aino Väänänen
Pertti Korhonen ja Juha Korhonen
Sauli Niinistö
Eero Heinäluoma ja Perttu Puro
Kyösti Kakkonen ja Kari Kakkonen
Hannu Kemppi ja Antti Kemppi
Tuomas Koivuniemi
Jarmo Korhonen ja Jari Korhonen
Ari Mononen
Jali Prihti
Eero Reijonen
Ari Rinta-Jouppi
Juhani Sjöblom
Aino ja Seppo Suhola
Varpu ja Tenho Tikkanen
Antti Tuomela
Mari Tuominen ja Juha Tuominen
Juha Vidgrén
Kyösti Virrankoski
Jari Pitkälä
Kuluttajaosuustoiminnan säätiö
Kempinvest Oy
Rinta-Joupin Autoliike Oy
Velipoika Oy
Korhonen yhtiöt
Kauhajoen kunnallislehti
Seepsula Oy

I

Sodan ja rauhan Israel. Jeesuksen juutalaiset juuret

Abrahamin lapsia: Patriarkkojen haudalla Hebronissa

Raamatusta puhutaan ”Abrahamin, Iisakin ja Jaakobin” Jumalasta erotuksena kaikista muista jumaluuksista. Hebronin kaupungissa, 50 kilometriä Jerusalemistä etelään, on patriarkkojen hautamuistomerkit, siis Abrahamin ja Saaran, Iisakin ja Rebekan, sekä Jaakobin ja Lean haudat – Jaakobin toinen rouva, Raakel-raukka, on joutunut erilleen ja saanut hautapaikan tien varresta Betlehemistä. Näitä haudoissa lepäviä hahmoja pitävät kantaisinaan ja -äiteinään juutalaiset, kristityt ja muslimit. Siksi puhutaan kolmesta abrahamilaisesta uskonnosta.

Kantaisista emme tiedä paljoakaan. Raamatun kertomuksessa Jumala solmii liiton Abrahamin kanssa ja kutsuu hänet Kaldean Urista, nykyisen Etelä-Irakin alueelta, Kanaanin maahan. Lupauksen mukaan Abrahamista kasvaa suuri kansa. Abraham on esimerkki uskosta Jumalaan ja kuuliaisuudesta hänen tahdolleen. Kertomus sijoittuu jonnekin 4000 vuoden päähän. Ensimmäiset kantaisista kertovat

kirjalliset lähteet on kirjoitettu vähintään 1200 vuotta myöhemmin. Suullinen perimätieto välittyy usein pidempään ja tarkemmin kuin kuvittelemme, mutta lähes puolitoistatuhatta vuotta on jo niin pitkä väli, että kirjallisiin lähteisiin perustuvan tutkimuksen keinoin emme voi patriarkkoja tavoittaa.

Nykyaikainen perinnöllisyystiede tuo kuitenkin yllättävän näkökulman. Amerikkalaisen geneetikon Harry Ostrerin tutkimusryhmä selvitti miesten Y-kromosomeja 29 populaatiossa itäisen Välimeren alueella. Ostrerin mukaan nykyisillä juutalaisilla ja palestiinalaisilla on yhteiset geneettiset juuret 4000 vuoden takaa. Niinpä hän sanoo populaatiotutkimuksen näkökulmasta: ”Juutalaiset ja arabit ovat todella Abrahamin lapsia.”

Raamatun mukaan Abraham hankki Hebronista hautapaikan vaimolleen Saaralle. Patriarkkojen hauta on rakennuksena Herodes Suuren rakentama, mikä kertoo, että maan kuoren alla olevaa Makpelan luolaa kunnioitettiin Abrahamin hautapaikkana jo Jeesuksen aikana. Myöhemmin keskiajalla kristityt ristiretkeläiset ja islamilaiset mamelukit täydensivät Herodeksen rakennusta. Se on komea taidonnäyte kaikilta.

Symbolisesti Patriarkkojen hauta kertoo juutalaisten ja arabien yhteisestä alkuhistoriasta, mutta myös traagisista konflikteista.

Hebron – miehityksen laboratorio

Hebron tulee sekä heprean että arabian kielessä ”ystävyyttä” tarkoittavasta sanasta. Se viittaa Abrahamiin, arabiaksi Ibrahimiin, Jumalan ystävänä. Arabit ja juutalaiset asuivat vuosisatoja alueella sovussa ja ystävyydessä. Itse asiassa Hebronissa on asunut arabiasutuksen keskellä pieni juutalaisyhteisö halki vuosisatojen aina antiikin ajoista lähtien. Muita rauhanomaisen rinnakkaiselon paikkoja ovat Tiberias ja Tsafed Galileassa.

Juutalaisten maahanmuutto Euroopasta Israeliin eli alija-aallot 1880-luvulta lähtien alkoivat vähitellen luoda jännitteitä ja horjuttaa

Nasaretin Mestarin tarina on selkeä tietokirja, kansantajuinen Uuden testamentin selitysteos ja matkaopas Pyhälle maalle. Sen runsas kuvitus tekee historian eläväksi.

Kiehtova teos avaa Jeesus Nasaretilaisen elämää uusimpaan tutkimukseen perustuen. Se sitoo Jeesuksen kertomuksen konkreettisella tavalla juutalaisuuteen, Israelin historiaan ja Palestiinan alueen arkeologiaan ja maantieteeseen.

Jeesus Nasaretilainen ei käynyt valloitus­sotia eikä kirjoittanut itse mitään. Häntä syytettiin syömäriksi ja juomariksi, ja lopulta hän kuoli häpeällisesti. Siitä huolimatta hän kuuluu historian tunnetuimpiin hahmoihin. Lopulta Jeesuksen toiminta synnytti maailman suurimman uskonnon, jonka varaan myös eurooppalainen kulttuuri monin tavoin rakentuu.

Kirja pohjautuu Ylen tuottamaan tv-dokumenttisarjaan Ristinmies ja minä – Jeesus Nasaretilaisen tarina.

Jari Jolkkonen on toiminut Kuopion hiippakunnan piispana vuodesta 2012. Hän on väitellyt teologian tohtoriksi Helsingin yliopistosta ja toiminut opettajana Itä-Suomen yliopistossa. Hän on Euroopan tiede- ja taideakatemian jäsen.

9 789528 507543

KL 98.114
ISBN 978-952-850-754-3